

Kampen for eksistensen

BOKUTDRAG: "Jeg kan ikke si hvorfor – men døden i enhver form fortøner seg for meg som noe som må frigjøres – for så å utfolde seg i et element jeg ikke kjenner", bemerker Wollstonecraft i sitt siste brev fra Norge.

Salongen har gleden av å presentere en [tekstserie](#) om brevene Mary Wollstonecraft skrev under sitt Norgesopphold i 1795. Tredje og siste del i serien er hennes femtende brev fra reisen. Brevet er hentet fra den norske utgaven av verket, [Min nordiske reise](#), utgitt på Pax forlag.

Jeg forlot Christiania igår. Været var ikke særlig vakkert; og da jeg var blitt noe forsinket på veien, kom jeg til at det var forsønt til å ta den nødvendige omvei, et par miles, for å se vannhullet nær Frederikstad, som jeg hadde besluttet å besøke. Dessuten er Fredrikstad en festning; det var derfor nødvendig å ankomme dit før de stengte porten.

Veien langs elven er meget romantisk, skjønt yvene ikke er storslagne; og Norges rikdom, dets tømmer, flyter stille med strømmen, ofte oppholdt på sin ferd av øer og små katarakter, avkommet av den store som jeg ofte hadde hørt beskrevet.

Jeg fant et utmerket vertshus i Frederikstad; og vertinnens vennlige omsorg virket oppmuntrende. Straks hun så at mine klær var våte, beflittet hun seg på å skaffe meg enhver bekvemmelighet for natten.

Det hadde regnet meget sterkt; og vi passerte fergen i mørket, uten å stige ut av vognen, hvilket jeg syntes var galt fordi hestene iblant var urolige. Tretthet og melankoli hadde imidlertid gjort meg fullstendig likeglad med om jeg ville havne i elven eller komme over den; og jeg visste ikke engang at jeg var våt før vertinnen bemerket det. Mine tanker har ennå aldri skilt meg fra mine sorger – og min sjel har sjelden vært så fri at legemet kunne tillate seg å være omtålelig.¹

Hvor skuffelsen har forandret meg! – Da jeg reiste til Lisboa, var mine tankers elastisitet tilstrekkelig til at jeg glemte trettheten; og min fantasi kunne ennå dyppe sin pensel i alle regnbuens farver og male fremtiden i de mest glødende nyanser. Nuvel – en la meg tale om noe annet – vil du bli med meg til fossen?

Veien som førte dit var meget dårlig; og skjønt en betydelig del av jorden på alle sider var dyrket, var klippene helt nakne. Det forbauset meg, fordi de lå mer på samme høydenivå som det omgivende terreng enn noen andre jeg før hadde sett. På forespørsel fikk jeg imidlertid vite at der hadde vært en skogbrann for endel år siden. Dette inntrykk av ødslighet var umåtelig dystert, og inspirerte følelser som goldhet aldri hadde fremkalt. Branner av denne art skyldes at det uventet

blåser opp mens bøndene brenner trerøtter, halm etcetera for å benytte asken som gjødsel. Ødeleggelsene må i sannhet være forferdelige, når denne utemmede ild løper gjennom skogen, flyr fra topp til topp og spraker mellom grenene. Ikke bare trærne, men også mulden blir brent bort av denne ildstorm; og jorden, ribbet for sin skjønnhet og rikdom, bærer sorg i generasjoner fremover.

I SAMME SERIE: [Del I: En ensom vandrer](#) • [Del II: Dialogen med det fremmede](#)

Siden jeg så sterkt har beundret disse edle skoger, som synes å trosse tiden, skuet jeg med smerte den nakne klippekam som strakte seg lenger enn øyet rakk, tidligere kronet med det vakreste grønnsvær.

Jeg har ofte talt om naturens storhet; men jeg finner ikke ord til å formidle et riktig inntrykk av furutoppenes skjønnhet og eleganse når de tynges av modnende frø, og solen gir deres lyse grønnfarge en glød som langsomt skifter til purpur. Den overdådighet med hvilken naturen har beriket dem, forhindrer enhver forbauselse når man i hver liten bergsprekk kan se en spinkel småfuru som kjemper for eksistensen. Veldige stenmasser blir slik omkretset; og røtter som rives opp av stormen blir ly for nye generasjoner. Furu- og granskogene, helt overlatt til naturen, fremviser en endeløs mangfoldighet, og stiene gjennom skogen er ikke fylt av falne blader, som bare er interessante i det øyeblikk de bever mellom liv og død. De gamle furuers grå, edderkoppspinn-aktige utseende er et meget finere bilde på nedbrytning; fibre hvitner når de mister sin fuktighet, det fengslede liv synes å stjele seg bort. Jeg kan ikke si hvorfor – men døden i enhver form fortøner seg for meg som noe som må frigjøres – for så å utfolde seg i et element jeg ikke kjenner; ja, jeg føler at denne bevisste skapning må være like fri for lenker og få tankens vinger før den kan bli lykkelig.

Da jeg nådde fossen, eller snarere katarakten, hvis brøl jeg lenge hadde kunnet høre, ble min sjel av vannfallene ført inn i en ny tankerekke. Den viltre vannstrøms voldsomme jag fra de mørke huler som trosset et forskende øye, skapte en tilsvarende aktivitet i min sjel; mine tanker stormet fra jorden til himmelen, og jeg spurte meg selv hvorfor jeg var lenket til livet og dets elendighet. Men de omtumlede følelser som dette sublime syn oppvakte, var likevel behagelige; og mens jeg stod og betraktet det, steg min sjel med fornyet verdighet over sine bekymringer, og grep etter udødeligheten – det virket like umulig å stanse mine tankers strøm som de stadig skiftende, og likevel stadig uforanderlige, vannmasser foran meg.

Med beklagelse vendte vi tilbake fra fossen. På en liten høyde, hvor man har den beste utsikt til den, er flere obelisker reist til minne om forskjellige kongers besøk. Elven er meget malerisk både ovenfor og nedenfor fallene; lendets brutale skjønnhet mildnes der fossen går over i en rolig flytende elv. Men jeg likte ikke synet av en rekke sagbruk som lå pakket sammen nær disse vannfall; de ødela det harmoniske inntrykk.

Synet av en bro som var slått over en dyp dal et stykke borte, vakte ganske andre følelser. Broen ble båret av mastelignende trestammer som ikke var forarbeidet, bare kvistet; og støkkene som var lagt tvers over disse gav inntrykk av et byggverk som var både lett og solid.

LES OGSÅ: [Det absurde og selvmordet](#) • [Sykdommens mening](#)

Der er to store landeiendommer i nabolaget, hvis eiere later til å ha fått sin rundelige del av den foretagsomhetens ånd som preger distriktet. Mange jordbrukseksperimenter er blitt foretatt, og landet virker bedre dyrket, men husmannshyttene virker ikke så bekvemme som dem jeg tidligere hadde sett i nærheten av Moss og lenger vest. Mennesket blir alltid nedverdiget av trelldom av enhver art: og småbøndene her kan ikke sies å være frie.

Adieu!

Jeg glemte nesten å fortelle deg, at jeg ikke forlot Norge uten å anstille endel undersøkelser om de uhyrer som efter sigende skal være iaktatt i det nordlige hav; men skjønt jeg samtalte med flere skibskapteiner, møtte jeg ikke én som noensinne hadde hørt en tradisjonell beskrivelse av dem. Inntil kjensgjerningen er bedre verifisert, syntes jeg beretningene om disse uhyrer bør rives ut av våre skolars geografibøker.

Noter

¹ "Når sjelen er fri,

er legemet ømtålelig."

Kong Lear.